

šolah ter marljivo poučevalo koroško slovensko mladež in z njo v idealno narodnem navdušenju uprizarjalo slovske igre, gledališke predstave in izlete, zunaj šole pa prirejalo narodne veselice in ljudske shode, ki je na njih bodrilo koroški narod in ga pripravljalo za plebiscit. Žal, da so se te volitve pod nečutenim nemškim in italijanskim terorizmom izvršile v prilogi republiki Avstriji!

V Prekmurju je nadzornik Gangl izgnal madžarsčino iz osnovnih šol tam, kjer kompaktno prebiva slovensko ljudstvo, v vse šole pa je uvedel slovensčino. Madžarsko in madžaronsko učiteljstvo se je povečini umaknilo na Ogrsko, na mesto njih pa je prišlo slovensko učno osebje. Kjer so kazale potrebe, tam je Gangl ustanavljal nove šole ali že obstoječe razširjal v večrazrednice; žal, da v zadnjem času iz budžetnih ozirih ne more nadaljevati tega posvetnega dela tako, kakor mu velevala srce in volja. Vse prekmursko učiteljstvo, ki je službovalo pod madžarsko naučno upravo in ostalo na svojih službenih mestih, se je moralo podvreči dopolnilnemu usposobljenostnemu izpitu iz slovensčine. Medtem ko je bilo leta 1920, v Prekmurju 81 osnovnih šol s 158 razredi, ki jih je obiskovalo 13.054 otrok tako, da je prihajalo povprečno na vsak razred nad 80 otrok, je tam danes 90 osnovnih šol z 208 razredi, ki jih obiskuje 14.041 otrok in prihaja povprečno na vsak razred nekaj nad 55 otrok. Med temi osnovnimi šolami so 3 nemške in 14 madžarskih, ki pa se tudi v njih poučuje slovensčina kot predmet.

V prid in razvoj narodnemu šolstvu v Prekmurju je nadzornik Gangl izposloval narsikako izdatno gmotno podporo iz državnih sredstev. V svojem blagem srcu pa gotovo goji lepe načrte za pozidigo prekmurskega šolstva že v bližnji bodočnosti, zato je upati, da ga bo država tudi v bodoče podpirala v njegovih plemenitih stremeljenjih.

Na bivšem Kranjskem naj nam v nastopnem pokaže statistika razvoja osnovnega šolstva pod Ganglovim nadzorstvom. — Od prevrata pa do konca leta 1922, je bilo nanovo ustanovljenih 10 osnovnih šol; število razredov in vzorednic se je zvišalo za 339. Od 405 osnovnih šol s 1440 razredi in vzorednicami je 374 slovenskih, 1 srbska (Bojani), 11 nemških in 19 slovensko-nemških. Šole obiskuje 79.250 otrok tako, da

prihaja na vsak razred povprečno po 55 otrok. Pred prevratom je bilo na bivšem Kranjskem 143 enorazrednic, 98 dvorazrednic, 41 trirazrednic, 38 štirirazrednic, 22 petrazrednic, 13 šestrazrednic, 1 sedemrazrednica in 5 osemrazrednic; danes imamo 129 enorazrednic, 110 dvorazrednic, 36 trirazrednic, 34 štirirazrednic, 47 petrazrednic, 33 šestrazrednic, 1 sedemrazrednico in 15 osemrazrednic. — V kratki dobi 4 let je to pač lep napredek v razvoju narodnega osnovnega šolstva.

Nadzornik Gangl je uspešno sodeloval tudi pri ustanavljanju javnih meščanskih šol in je ob prevratu zastavil svoj vpliv za razmah tega šolstva. Pred vojno je bilo na Kranjskem le dveje teh šol, nemška v Krškem in slovenska v Postojni, ki je sedaj — žal — pod Italijo. Po vojni je višji šolski svet ustanovil sedem novih javnih meščanskih šol, in sicer v Ljubljani 2 deški in 2 dekliški, na Jesenicah, v Ribnici in Trzinu, v Krškem pa je nemško preuredil v slovensko meščansko šolo. Tudi tu je pripisovati velik del zaslug nadzorniku Ganglu, ki se je vsikdar zavzemal za meščanske šole.

Posebno pri srcu je Ganglu razvoj in napredek strokovnega šolstva za nepolnočutno mladino. Petrazredno gluho-nemnico v Ljubljani je razširil v osemrazrednico, trirazredno pomožno šolo za slabo nadarjeno dečo v šestrazrednico s pripravljanim razredom, šola za slepe v Kočevju pa ima sedaj 2 razreda.

Tak je vsestranski razmah narodnega šolstva pod neumorno in smoteno delavnim višjim šolskim nadzornikom Ganglom v njegovem področju. Plemenit v duši, blag v srcu, vnet za vse lepo, dobro, pošteno in koristno, poln resnične ljubezni do domovine, kremenit značaj; tak stoji na čelu šolstva in učiteljstva svojih okrajev, zato ga vsak visoko ceni in spoštuje, posebno pa napredno učiteljstvo, ki mu je odkrito vdano iz dna duše z iskreno željo, naj ga Bog še dolgo ohrani v čvrstem zdravju v procvit narodne prosvete in zgledega narodnega šolstva!

Ferdo Juvanec.

Ošabnost in prezirljivost med tovariši in tovarišicami je znak plitvega uma ali visoke domisljivosti.

E. G.

Ilustrovani učiteljski koledar za l. 1924.

Glavni Odbor Udruženja Jugoslov. učiteljstva v Beogradu naznanja, da izda 1. decembrom t. l. UJU svoj koledar, ki o obsegal poleg običajne koledarske sebine tudi: članke najznamenitejših slovenskih jugoslov. pedagogov, slike t. j. jugoslov. pedagogov, njih biografije in biografsko navedena pedagoška dela; forizme svetovnih in jugoslovanskih pedagogov; pedagoške Matice v naši krajevini in dela, ki so jih izdale; slike slovenskih učiteljskih prosvetnih in organizacijskih delavcev; statistiko jugoslovenskih šol, učiteljstva in dece v kraljevini in izven nje; nastave šolskih in prosvetnih zakonov; na red, ki so v veljavi v pomembnih pokrajinah in izčrpi iz njih, ki o v veljavi za vso državo; bibliografija odobnih jugoslov. pedagoških in šolskih knjig, pedagoških in mladinskih listov; aslovi in kraji šolskih oblaštev in nadzornikov; izčrpek iz zakona o taksah d., itd.

Koledar bo tiskan s cirilico in latinsko, v srbskem, hrvaškem in slovenskem jeziku. Obsegal bo do 15 tiskovnih pol velikega formata in bo stal za predplačnike in naročnike vnaprej 20 Din, pozneje pa več.

Denar se oddaja okrajnim učiteljskim društvom pod imenom »Koledar UJU« ali pa direktno Pov. UJU v Ljubljani. Pozivamo okrajna učiteljska društva, da nabirajo naročnike za koledar! O tem dolo okrajna društva še posebno okroglično! Zadnji rok je do 15. novembra, ker izide koledar že s 1. decembrom t. l.

Koledar je važna podlaga za bodočo jugoslovensko pedagoško enciklopedijo, za biografski leksikon jugoslovenskih pedagogov in za zbiranje jugoslovenske pedagoške bibliografije.

Tovarišice in tovariši! Podprimo veliko kulturno delo in usmerimo tudi mi svoj korak z UJU — h kulturnemu ujedenju.

Naročite koledar UJU!

POVERJENIŠTVO UJU V LJUBLJANI.

Ugledno Ravnateljstvo lista »Edinost«, Trst. V primerno ravnanje se javlja naslovljenemu ravnateljstvu, da se odlaga izvrševanje odloka podpisane prefektore z dne 22. tek. meseca, št. 041—5323, tičočega se obveznosti dvojezičnega izhajanja listov, ki se v tej pokrajini objavljajo v neitalijanskem jeziku. — Prefekt: Crispo Moncada.

Naše narodno prosvetno delo.

PRVI NARODNO - PROSVETNI ODSEK PO NOvem POSLOVNIKU.

Tovariš nadzornik Rus je pri okrajnem učiteljskem društvu za Kranjski okraj na zborovanju dne 12. septembra t. l. obširno poročal o pomenu in namenu okrajnega narodno-prosvetnega odseka.

Društvo je sprejelo nato sledeče predloge:

1. V zmislu člena 58. poslovnika za odseke UJU poverjeništvu Ljubljana osnuj učiteljsko društvo za Kranjski okraj

Okrajni narodno - prosvetni odsek, ki dajaj inicijativo centrali in izvaja delo v podrobnem v svojem področju po navodilu centrale.

2. Učiteljstvo v okraju poročaj temu odseku prav na kratko in takoj po uprizaritvi o vsaki šolski prireditvi, o mladinskih igrah in spevoigrah z namenom, da jih odsek priobči v našem stanovsko-političnem glasilu v svrhu statistike in vse-splošnega pregleda.

3. Narodno-prosvetnemu odseku v Ljubljani se naroča, da začne takoj sestavljati seznam slovenskih mladinskih iger in spevoiger, in sicer s kratko, a pregledno vsebino. Te podatke naj dobiva z onih šol, kjer so se te igre že uspešno priredile.

O p o m b a: Ustanovitev okrajnih narodno-prosvetnih odsekov je zelo pozdravljiva, ker se bo s tem naše delo zelo podkrepilo. Za princip je vzeti, da naj ne bo v odseku preveč članov, naj bodo taki, ki se zanimajo in delujejo na tem polju in kar je poglavito, da so blizu skupaj, ker sicer jim je težko pogosto sestajanje in delovanje. — Ta princip se bo moral uveljaviti tudi pri novi sestavi centralnih odsekov, ker isti le radi finančnih težko ne morejo delovati. — V kratkem prične izhajati knjižnica »Šolski oder«, ki bo kazipot našim odrom, kaj naj uprizarjajo in jim bo hkrati nudila igre. — V zadnjem času smo doznali za mnogo uprizaritev na šolskih odrih, o katerih se sploh ni poročalo našemu listu. Prosimo tovariše okoliških šol, da v prihodnje to store. Uredništvo.

— **Več šolskih vodstev nas prosi,** da bi jim dali vzorec za premakljivi šolski oder, ki je čim cenejši in najpripravlnejši. Prosimo one tovariše, ki imajo kakor pripravne načrte in tozadevne nasvete ter izkušnje, da bi nam jih vposlali, da bomo lahko povpraševalcem ustregli.

Šolski odri in pevski zbori.

— **po Iz Postojne.** V nedeljo, dne 14. oktobra je naša mladina igrala »V kraljestvu palčkov«. Uprizoritev je bila tako popolna, kakor je menda še ni videlo naše mesto. Igra kot taka je bila že dovoljkrat ocenjena. Avtor Ribičič bi bil pri nas na lastne oči mogel videti nje triumi! Jedro mehke pravljice — ljubezen do matere — je božalo male in izživalo solze velikim. Vsestransko mojstrsko prirejeno uprizaritev, ki nas je kar očarala, je pripravil g. Mirko Pikel. Za svoj brezmejni trud naj sprejme s tega mesta vso zahvalo staršev sodelujočih otrok! V pomoč so mu bili g. Žorž ml., ga. Sobanova in ga. Buda. Tudi njim naša velika zahvala! S kulisami se je izkazal mojstra-umetnika g. Černigoj, z izdelki raznih sceničnih potrebščin pa nadarjeni g. Fr. Bizjak. In kaj naj rečem posamič o njih, ki so igrali? Ko so vendar bili vsi tako dobri, tako izvrstni, eden boljši kot drugi. Le petje — pa saj veste, mlada grla in zunaj je že mraz — le petje jim je bilo nekoliko pretežko; a na splošno se to niti ni opazilo, predvsem pa se je docela izgubilo v prelestni igri. Krono je po sodbi resnih opazovalcev nosil kralj, mali še ne osemletni Boris; norček, šegava Pavla pa je bil norček, ki bi delal čast velikomestnemu odru.

— **po Mala Nedelja.** Osnovnošolska mladina pri Mali Nedelji je vprizorila pod vodstvom učiteljstva v Društvenem domu 11. marca t. l. prireditev s sledečim sporedom: 1. Pozdrav šol. vod., 2. Petje: a) Slovenec sem, b) Slovenec, Srb, Hrvat, c) Naprej zastava Slave, 3. Otroška igra »Šivilja Klara«, 4. Živa slika, 5. Nastop »uniformiranih« »Mladih vojakov« s petjem in korakanjem. — Udeležba sijajna, nad 400 ljudi. Vkljub temu, da je bilo dobro pogoščenih nad 100 otrok, je ostalo čistega dobička 1200 Din. Občinstvo je bilo s prireditvijo zelo zadovoljno. — Dne 30. junija t. l. pa je priredilo malonadelsko učiteljstvo s šolsko mladino poučni izlet v Ljutomer. Od Male Nedelje smo šli peš v Križevce, kjer nam je tov. Herzog razkazal krajevne znamenitosti, predvsem opekarno, umetni mlin in umetno žago. Iz Križevc smo se peljali z vlakom v Ljutomer, kjer smo si pod vodstvom tov. Mikla ogledali v meščanski šoli razstavo risb in ženskih ročnih del, nadalje elektrarno in druge ljutomerske znamenitosti. Pred okrajnim glavarstvom je pozdravila mladina gosp. okraj. kom. dr. Mlinarja (gosp. okr. glav. je bil odsoten) in gosp. nadzornika Koropca. Popoldne se je vršila v Sokolski dvorani otroška predstava s istim sporedom kakor pri Mali Nedelji. Zvečer se je zadovoljna mladina z učiteljstvom med petjem in vriskanjem odpeljala domov na vozovih, katere so dostavili Malonadelski. — Da se je vršila predstava v Lju-

tomeru, se imamo zahvaliti vodji davčne oblasti gosp. Pernetu, postajenačelniku gosp. Komacu in ljutomerskim tovarišem Zacherlu, Miklu in Stoparju. Pri obeh prireditvah nam je bil v veliko pomoč tudi gosp. inženier Lupša. Trgovci gosp. Sattler iz Gornje Radgone je prispeval 200 Din. — Č.

Šolska ljudska predavanja.

— **pp V nedeljo, 28. oktobra 1923 smo imeli v Brezovici roditeljski sestanek v šoli.** Predaval je šolski voditelj Zdravko Mikuz: 1. O važnosti »Odpustnic«, 2. O vzgoji otrok. (Nadaljevanje.) 3. O položaju notranjskih, primorskih ter koroških Slovencev z resolucijo: Vsakemu narodu svoje pravice! Udeležba staršev je bila prav povoljna.

Književnost in umetnost.

Nove knjige in druge publikacije.

— **kpl. Poziv na pretplatu, saradnju i oglašivanje!** Dne 15. XI. o. g. naumico sam početi izdajati obiteljski i opci prosvjetni časopis »Dom i Škola«. List će izlaziti svakog 1. i 15. u mjesecu, a godišnja mu je pretplata 50 Din, za pola i četvrt godine razmjerno. Program mu je raditi na zbližavanju i popravljanju doma i škole, kao i na opće prosvjetnom dizanju našega naroda u svim manifestacijama kulture i morala. »Dom i Škola« će organizirati prosvjetan rad i prosvetne radnike u domovini, da se sa diletantskog, pojedinačnog i sporadičnog rada na području naše pučke prosvjete prede na općenit i sistematičan rad. »Dom i Škola« će pratiti i pomagati sav rad na općoj prosvjeti u našem narodu, te ga pribirati i bilježiti, tako, da će »Dom i Škola« biti jedini list te vrste u nas. Še ne će konkurirati nijednom prosvjetnom listu, nego će ih — šta više — krepko podupirati i raširivati svojom propagandom u narodu. Kako će »Dom i Škola« bit naš najrašireniji narodni list, to se oglašivanje u njemu samo po sebi preporučuje. Moli se za što obilniju saradnju, pretplatu i oglašivanje. Saradnja će se dobro honorirati. Pretplata, članci i oglasi šalju se potpisano. U Sotu, p. Sid. 20. X. 1923. — Stjepan Dobričić, rav. učitelj — urednik »Dom i Škola«.

— **kpl. Planinski koledar za leto 1924.** je pravkar izšel. Razposlal se je vsem plačujočim naročnikom, in sicer priporočeno. Kdor ga ni dobil, naj se takoj obrne na Brunon Rotter, Maribor, Krekova 5. Koledar se ne bo dobival po knjigarnah.

— **kpl. Andersenove pripovedke.** Za slov. mladino priredila Utva. »Splošna knjižnica« št. 7. V Ljubljani 1923. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna. Strani 112. Cena broš. 12 Din, vez. 17 Din.

— **kpl. Dr. Lavo Čermelj: Boškovičev nauk o materiji — prostoru — času v luči relativnostne teorije.** Splošna knjižnica 61. 52 str. 8°. V Ljubljani 1923. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna. Cena (brez poštine) broš. 16 Din, vez. 23 Din.

— **kpl. Ivan Albrecht: »Zelena livada«.** Ljubljana 1923. Izdala in založila A. H. & O. F. Cena trdo vezani knjigi 15 Din.

Ocene.

— **k Planinski koledar za leto 1924.** Uredil Fr. Kocbek — Gornji grad. Vsebinsko: Koledar. Hoja po gorah. Turistovski promet v obmejnem pogorju. Mednarodni brzojavni ključ. Narujte gorske cvetke. Znamenja v sili. Zdravstveni nasveti turistom. Slovensko planinsko društvo. Organizacija T. K. Skala. Organizacija Jugoslov. zimskošportnega saveza v Ljubljani. Hrv. planinarsko društvo. Hišni red v planinskih kočah. Odredbe za obisk planinskih koč. Seznam planinskih koč. Vodnik od koč do koč v Sloveniji. Planinske koč v zasedenem ozemlju. Vodnik za planinske kraje Slovenije. Planinski kraji v zasedenem ozemlju. Spominke knjige in štambiljke, seznam. Seznam vodnikov in aspirantov S. P. D. Seznam slovenskih gora, prehodov in sedel. Planinsko slovstvo. Oglasi. — Slike in risbe: Vozli za vrv. Konj (Savinjske Alpe) 1803 metre. Pohorje. Julijske Alpe (A. Knafele). Karavanke. Savinjske Alpe. Ojstriča. Dom na Vršču.

— **k Andersenove pripovedke za mladino.** Priredila Utva. Naše mladinsko slovstvo, ki je dolgo časa spalo spanje pravičnega, se je začelo zadnja leta lepo razvijati. Deloma v izvirnikih, deloma v prevodih moremo nuditi mladini vsaj nekaj izbire. Tudi »Splošna knjižnica« je v

Najboljši nadzorniki so učenci.

E. G.

Neodrešena domovina in obmejno šolstvo.

— **r. Poitalijančenje slovenskih šol — akon!** Italijanski državni uradni list Gazzetta ufficiale št. 250, z dne 24. okt. 1923 objavlja kralj. odlok o šolski reformi. len 4. tega zakona se glasi: »V vseh udskih šolah kraljevine se vrši pouk v državnem jeziku. V občinah, v katerih se bičajno govori drugačen jezik, bo ta (jezik) predmet učenja v dodatnih urah. Pouk drugega jezika je obvezen za drugozične učence, za katere so starši ali izrševalci očetovske oblasti podali v začetku šolskega leta tozadewno vpisno izjavo.«

— **r. Dvojezičnost slovanskih listov — odložena.** Dne 26. oktobra je prejelo ravnateljstvo tržaške »Edinosti« naslednji odlok: »Kr. prefektura tržaške pokrajine. 041—5394, Trst, 26. oktobra 1923.